

МІНІСТЕРСТВО
ОСВІТИ І НАУКИ
УКРАЇНИ

KSE

Kyiv
School of
Economics

EDUCATION
CANNOT
WAIT

СПРИЙНЯТТЯ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ УЧНЯМИ 4-7 КЛАСІВ

23 вересня 2025

Центр дослідження освіти в надзвичайних ситуаціях

Реалізовані дослідження

- Втрачені уроки через повітряні тривоги: скільки та що можна зробити?
- Дуальна професійно-технічна освіта в Україні: як масштабувати і збільшити участь бізнесу
- Сприйняття учнівством 4-7 класів освітнього процесу

Заплановані дослідження

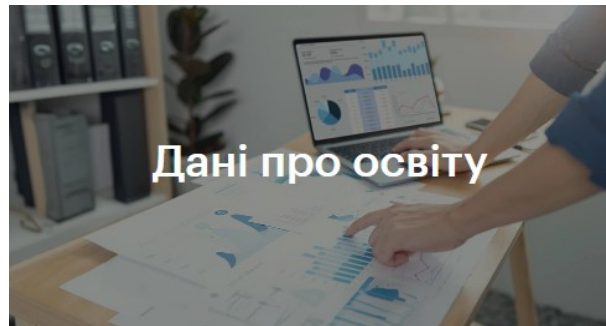
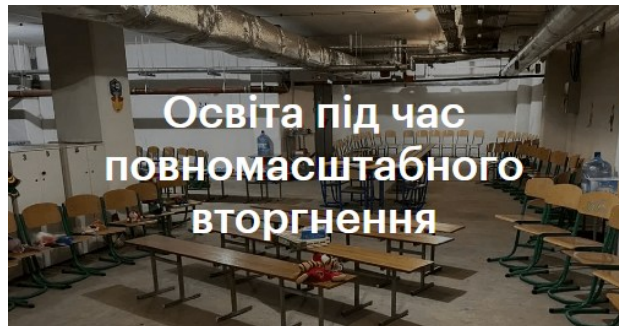
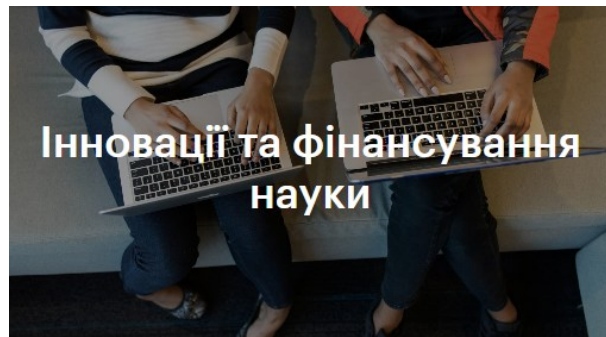
- Підготовка до реалізації реформи старшої профільної освіти НУШ (2026)
- Організація дистанційного навчання у закладах загальної середньої освіти України в умовах війни та післявоєнного відновлення (2026)
- Дослідження TBD (2026)

Сторінка Центру

Центр дослідження освіти в надзвичайних ситуаціях

Завдання дослідження

- Як учні та учениці відчуваються під час навчання, які виклики та бар'єри заважають їм почуватися комфортно під час навчання?
- Як учні/учениці оцінюють своє навантаження під час навчання?
- Досвід взаємодії з вчителями/вчительками і ставлення учнів/учениць щодо поведінки вчителів/вчительок?
- Які найбільш поширені підходи до організації освітнього процесу та методики викладання та наскільки вони цікаві учням/ученицям?

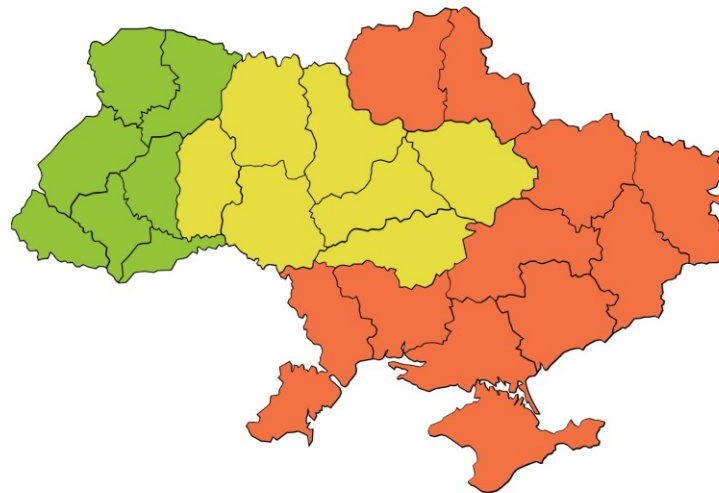
Методологія дослідження

Кабінетне дослідження

Фокус-групи: 6 офлайн та 2 онлайн
(серед уч_ениць 5–7 класів)

Опитування:

- Онлайн-опитування 1600 уч_ениць 4–7 класів та 1600 батьків/опікунів (2 анкети).
- Поле: квітень – травень 2025 року.

Безпечові регіони, за областями яких зважувалися дані.

Операціоналізація: індекс навчальної тривожності

Індекс сформований на основі тверджень із індексу навчальної тривожності PISA (OECD, 2017, 317):

- Я часто хвилююся, що я не зможу добре написати тест або контрольну роботу.
- Я боюся помилитися, коли відповідаю на уроці.
- Я хвилююся, що можу отримати погану оцінку.
- Я хвилююся, що отримаю домашнє завдання, яке не зможу виконати.

Твердження 1 та 2 відповідають твердженням з відповідного індексу з PISA. Твердження 3 та 4 були сформульовані експертками проєкту.

Усі твердження мали однакову вагу.

Шкала: від цілком не погоджуюся (0) до цілком погоджуюся (4).

Індекс варіюється в межах від 0 до 16. **Вищі значення свідчать про вищий рівень навчальної тривожності** (наприклад, 0–2 – дуже низький рівень, а 14–16 – дуже високий рівень тривожності).

Операціоналізація: індекс взаємодії з вчитель_ками

Побудований на основі тверджень:

- Учителі ставляться до мене з повагою.
- Учителі щиро цікавляться тим, як навчається кожен учень або учениця.
- Учителі звертають увагу, коли я засмучений / засмучена.
- Я можу звернутися до вчителя з питанням або попросити пояснити.
- Учителі чують мене та враховують мою думку.
- Учителі пояснюють матеріал доти, доки всі уч_ениці не зрозуміють його.

Усі твердження мали однакову вагу.

Шкала: від цілком не погоджуюся (0) до цілком погоджуюся (4).

Індекс варіюється в межах від 0 до 24. **Чим вище значення, тим кращий досвід взаємодії з вчитель_ками/вчительками** (наприклад, 0–4 – дуже поганий досвід, а 18–24 – дуже хороший).

Операціоналізація: індекс застосування методів НУШ

Побудований на основі тверджень:

- Вчитель пропонує нам подумати про ті життєві ситуації, у яких можна було б застосувати те нове, про що ми дізналися на уроці
- Вчитель просить нас пояснити або обґрунтувати свої відповіді
- Вчитель пропонував грати в навчальні ігри — вікторини, квести, рольові ігри
- Вчитель запрошував нас до обговорення — разом думати й ділитися ідеями
- Вчитель пропонував нам презентувати проекти, які ми готували вдома
- Вчитель пропонував нам щось придумувати чи створювати
- Вчитель пропонує нам працювати на уроці в групах або парах
- Вчитель пропонує нам працювати над виконанням домашнього завдання в групі
- Вчитель просив нас перевіряти свої або чужі домашні чи класні роботи.

Шкала: ніколи (0), рідко (1), часто (2).

Ваги компонентів індексу визначені за допомогою факторного аналізу.

Індекс варіюється в межах від 0 до 100. **Чим вище значення, тим частіше застосовуються методи НУШ** (наприклад, 0–20 – дуже рідко застосовують досвід рівень, а 80–100 – дуже часто застосовуються).

Виклики та обмеження дослідження

- Дослідження фокусується на досвіді учнів/учениць 4–7 класів, які навчаються у державних та комунальних школах. Відповідно, воно не охоплює досвід дітей у інших закладах.
- Дослідження не передбачало аналіз окремих груп учнівства, наприклад, ВПО, дітей з ООП, числа етнічних меншин тощо.
- Онлайн опитування містить ризик самоспрямованої похибки відбору — більш активні батьки та уч_ениці були більш схильні брати участь в опитуванні.
- Анкета не містила питань про назву закладу освіти та населеного пункту заради забезпечення анонімності, тому ми не могли перевірити, яка кількість анкет в межах одного регіону надходила з однієї школи/класу. Задля зменшення ризиків отримати багато відповідей з однієї школи та класу, поширення опитування відбувалось за допомогою різноманітних каналів.
- Зважування на основі відкритих даних Інституту освітньої аналітики про кількість школярів станом на початок 2023–2024 н.р. має певні обмеження, оскільки в опитуванні респондент_ки зазначали область та тип населеного пункту, де вони безпосередньо проживають, а не де розташована школа навчання.

Як учні та учениці **почуваються під час навчання**, які виклики та бар'єри відчують?

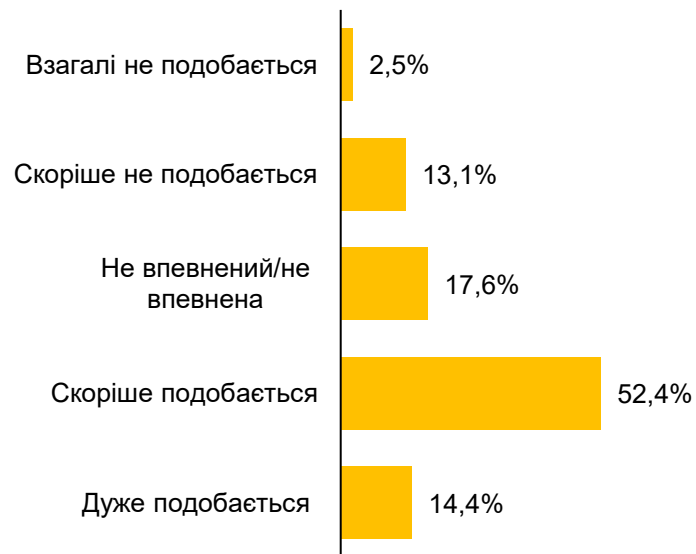
67%

**дітей 5–7 класів скоріше
чи дуже подобається
навчатися у школі (серед
дітей 4 класів – 75%)**

Суттєвої відмінності між дітьми, які навчаються у різних форматах немає.

При цьому 75% дітей 5–7 класів, які навчаються офлайн або змішано, подобається ходити в школу й проводити там час.

Чи подобається тобі навчатися?

Вибірка 5–7 класи, n=1146

Що із зазначеного нижче характеризує тебе і ситуацію, у якій ти навчаєшся цього року? (варіанти відповідей, які обрали > 20% респондент_ок, респондент_ки могли обрати декілька варіантів)

Одна з найбільш поширених проблем серед дітей – є **брак живого спілкування з однолітками**, серед дітей, які навчаються **онлайн таких 59%**, змішано – 35%.

Вибірка 5–7 класи, n=1146

Інші варіанти відповідей включали: «У мене обмежений доступ до інтернету / мобільного зв'язку» (14.5%). «У школі не облаштовано укриття (або в укритті погані умови)» (13.8%), «Мені нецікаво вчитися, і я не хочу цього робити» (13.0%), «У мене немає власного гаджета для навчання» (9.7%), «У школі некомфортні умови для навчання (холодно, вбиральні в поганому стані тощо)» (10.5%), «Мені не подобається вигляд підручників або навчальних матеріалів» (8.6%), «У моїх учителів обмежений доступ до інтернету / мобільного зв'язку» (7.1%), «Мені важко добиратися до школи» (4.9%), «У мене вдома немає робочого місця для навчання» (3.9%)

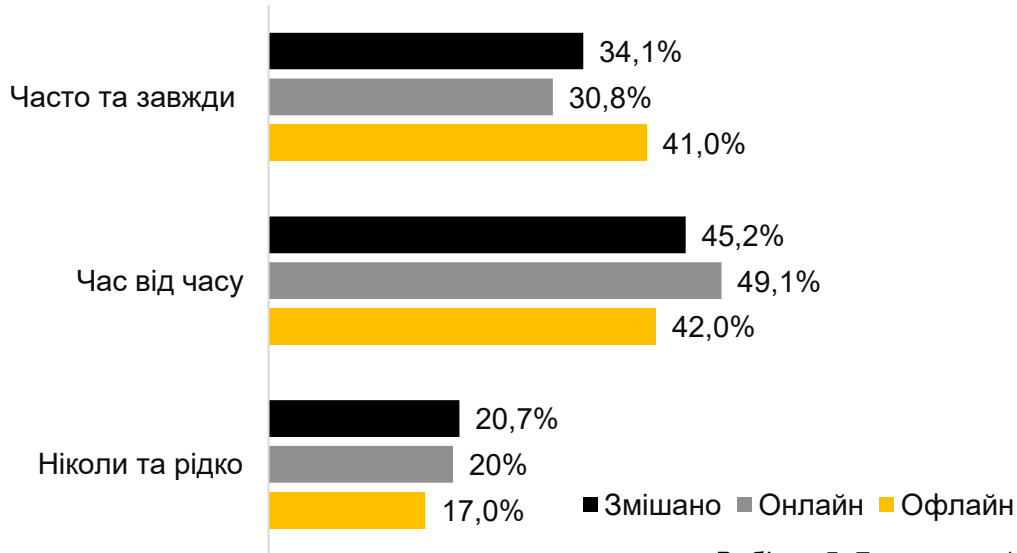

36% дітей 5–7 класів часто або завжди відчуваються втомленими в будні дні.

Офлайн-формат у 5–7 класах пов'язаний з вищим рівнем втоми: 41% часто або завжди проти 30% — онлайн.

Частка тих, хто часто або завжди відчувається втомленими серед уч_ениць 4 класу на 12 в.п. менше, ніж в 5–7 класах.

Як часто ти відчуваєшся втомленим / втомленою в будні дні?

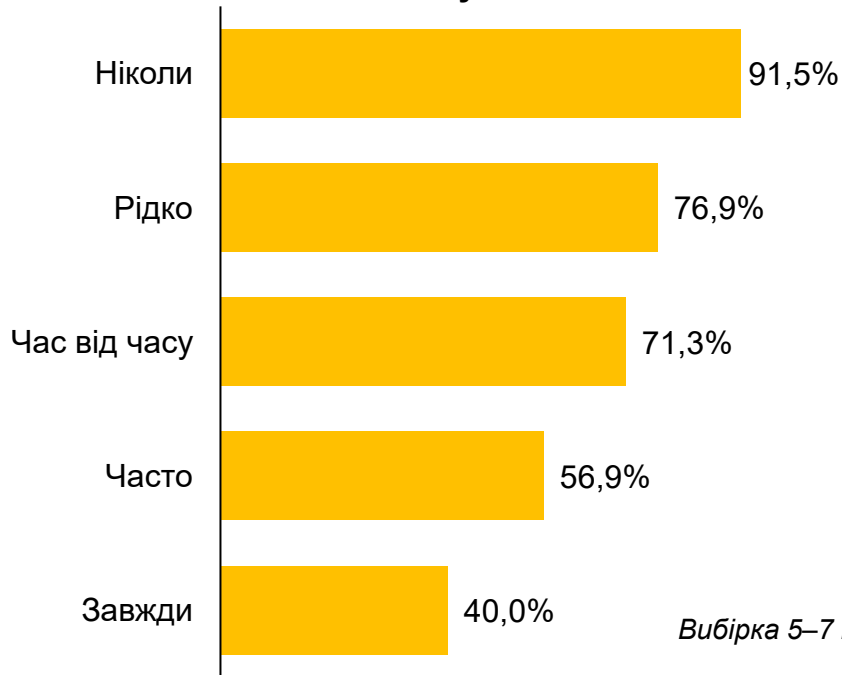

Вибірка 5–7 класи, n=1146

Ймовірність обрати варіанти «Скоріше подобається» або «Дуже подобається» навчатися, залежно від частоти відчуття втоми

Діти, що рідше відчують втому, частіше задоволені навчанням

Вибірка 5–7 класи, n=1146

Рівень навчальної тривожності серед дітей є середнім – 8.7 з 16.

Найвищий показник — у 4 класі (8.9).

У середній школі (5–7 класи) індекс **залишається підвищеним**, без тенденції до зниження.

Діти, батьки, яких оцінюють матеріальний стан як «не вистачає грошей на їжу» та «не вистачає грошей на одяг», мають вищі показники індексу – 9.6 та 9.1.

Значення індексу

4 клас: **8.9**

5-7 класи: **8.6**

Максимальне значення індексу – 16, де 0 – тривожність відсутня, 16 – тривожність дуже висока

Найбільше діти переживають за контрольні роботи та тести

6 з 10 дітей хвилюється, що не зможе написати контрольну роботу чи тест

Кожна друга дитина хвилюється помилитися, коли відповідає на уроці, а також отримати погану оцінку

Кожна четверта хвилюється отримати домашнє завдання, яке не зможе виконати

Як учні та учениці оцінюють своє
навантаження під час навчання?

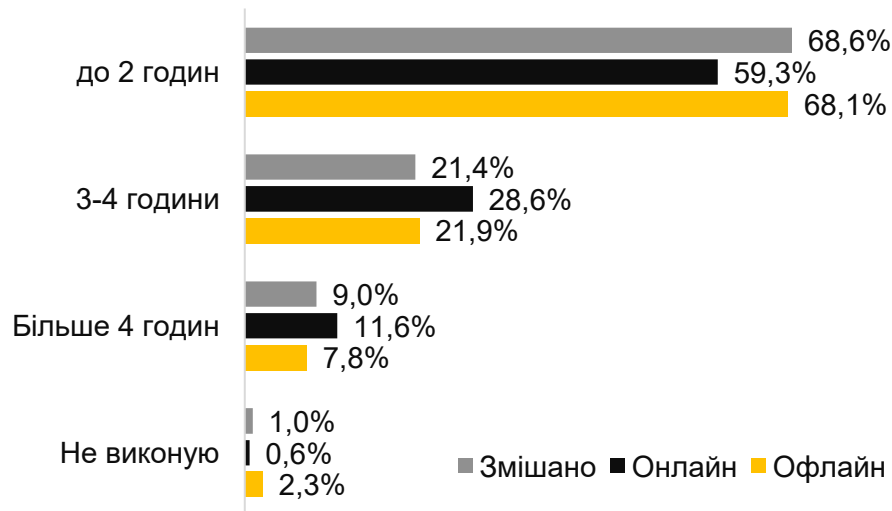
66% дітей 5–7 класів витрачають до 2 годин на виконання домашньої роботи

В онлайні діти витрачають **більше** часу на виконання домашньої роботи:

40% уч_ениць 5–7 класів — **понад 3 години** на день на противагу 30% в офлайні.

Частка тих, хто витрачає 3 години і більше на день, у 4 класі **менша**, ніж в 5–7 класах — 22% на противагу 33%.

Скільки часу на день ти зазвичай витрачаєш на виконання домашньої роботи з усіх навчальних предметів?

34%

дітей 5–7 класів не можуть виконати
домашнє завдання самостійно.

26%

Домашнє завдання занадто складне

8%

Домашніх завдань забагато

n=1146

Частка дітей у 4 класі, які не можуть виконати, схожа – 36%.

Діти частіше можуть виконати самостійно домашнє завдання з української, ніж з англійської мови

У 4 класі **лише 48%** справляється з домашнім з англійської без допомоги на противагу 68% та 72% з математики та української мови відповідно.

Чи вдається тобі зазвичай виконати домашнє завдання з певного предмету без допомоги?

Які найбільш поширені методики викладання
та наскільки вони цікаві уч_еницям?

Найбільш популярні методи – перегляд презентацій та навчальні ігри, найбільш поширені – розповіді вчителя біля дошки

Методи	Найбільш популярні	Найбільш поширені*
перегляд презентацій, які підготував учитель	68,3%	51,6%
навчальні ігри (вікторини, квести, рольові ігри)	51,0%	28,4%
слухати розповіді чи пояснення вчителя біля дошки	46,5%	71,6%
відповіді на тестові питання чи завдання з підручника	44,0%	65,3%
читати підручник (уголос або про себе)	36,7%	67,3%
презентувати проекти, які готували вдома	36,6%	30,7%

Вибірка 5–7 класи, $n=1146$

*Частка дітей, які обрали варіант відповіді «часто» щодо вказаного методу, в таблиці представлений не повний перелік методів.

Найменш популярні методи викладання серед дітей 5–7 класів

15%

Перевірка домашніх чи класних робіт (своїх чи чужих)

13%

Переказувати зміст підручника чи інших навчальних матеріалів

Рівень застосування методів НУШ є середнім – 60 з 100.

Значення індексу застосування методів НУШ свідчать, що найчастіше такі методи застосовуються у **невеликих класах**. У класах до 15 осіб середнє значення індексу – 61.7, у класах більше 25 осіб – 56.8.

Значення індексу

4 клас: **63.6**

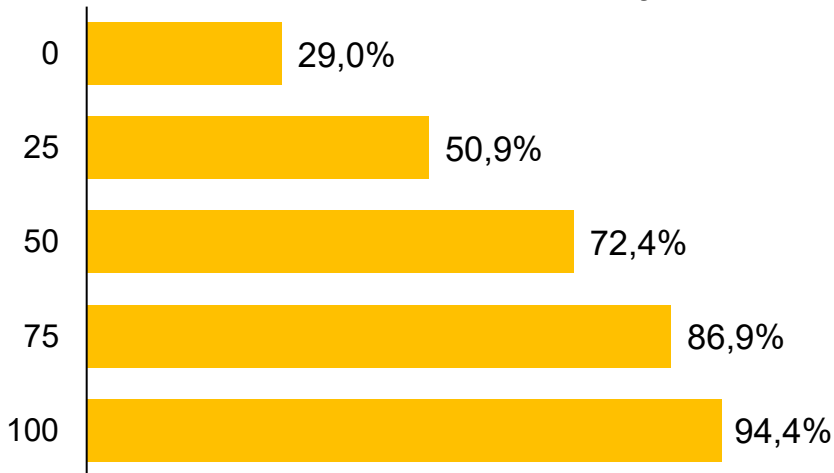
5-7 класи: **58.5**

Максимальне значення індексу – 100, де 0 – методи не застосовуються, 100 – методи застосовуються часто.

Застосування методів НУШ (індекс) позитивно впливає на задоволеність навчанням

Ймовірність обрати варіанти «Скоріше подобається» або «Дуже подобається», залежно від значення індексу

Залежна змінна:

Чи подобається тобі навчатися?

- 1 (Дуже не подобається)
- 2 (Скоріше не подобається)
- 3 (Не впевнений / не впевнена)
- 4 (Скоріше подобається)
- 5 (Дуже подобається)

Контрольні змінні: формат навчання, стать, тип населеного пункту, регіон, матеріальний добробут.

Які найбільш поширені форми оцінювання та
наскільки вони зрозумілі уч_еницям?

Формувальне оцінювання

66% дітей 5–7 класів вважають оцінювання за групами результатів важливим і корисним.

При цьому **27%** дітей 5–7 класів кажуть, що **вчитель_ки не детально пояснюють оцінки за групами результатів.**

Зворотний зв'язок

27%

дітей 5–7 класів відповіди, що вчитель_ки усно чи письмово розповідали, що треба зробити, аби покращити успішність

22%

дітей 5–7 класів відповіди, що вчитель_ки коментували, що з домашніх завдань або завдань на уроці вдається добре, а що менш добре.

Що говорять діти про оцінювання?

Дітям подобаються види роботи, які **дозволяють їм отримати гарантовано високу оцінку**. Часто це творча робота, наприклад, під час уроку виготовити плакат, або створити акаунт письменниці у соціальній мережі.

Діти розповідали про різний досвід щодо отримання зворотного зв'язку від вчителів/вчительок та можливості його використати для покращення знань чи оцінок. Переважно діти розповідали, що вчителі/вчительки можуть пояснити, чому учень/учениця отримали певну оцінку, **якщо їх запитати**. Також іноді вчителі дозволяють дітям перескласти завдання або виконати додаткові завдання, щоб покращити результат. Проте діти також ділились випадками, коли вчителі/вчительки давали обмежені відповіді як-то **“треба було краще вчити”** та не давали можливості покращити оцінку.

Деякі діти відчували страх в ситуації, коли хотіли підійти до вчителя/вчительки і запитати про оцінку.

Досвід взаємодії з вчитель_ками

Рівень взаємодії з вчитель_ками є вище середнього – 16.6 з 24.

Найвищі показники **індексу взаємодії з вчитель_кою – у менших класах**. У класах до 15 дітей – середнє значення 17.4, більше 25 – 14.5.

Вищі значення індексу спостерігаються серед уч_ениць з сіл та менших міст – 16.4 ат 15.1 проти 14.7 – в обласних центрах.

Також вищі показники були в уч_ениць, які вчаться **онлайн** – 16.1. У тих, хто вчиться змішано – 15.6, офлайн – 14.9.

Значення індексу

4 клас: **17.8**

5-7 класи: **15.4**

Максимальне значення індексу – 24, де 0 – взаємодія жалива, 24 – взаємодія відбувається дуже добре

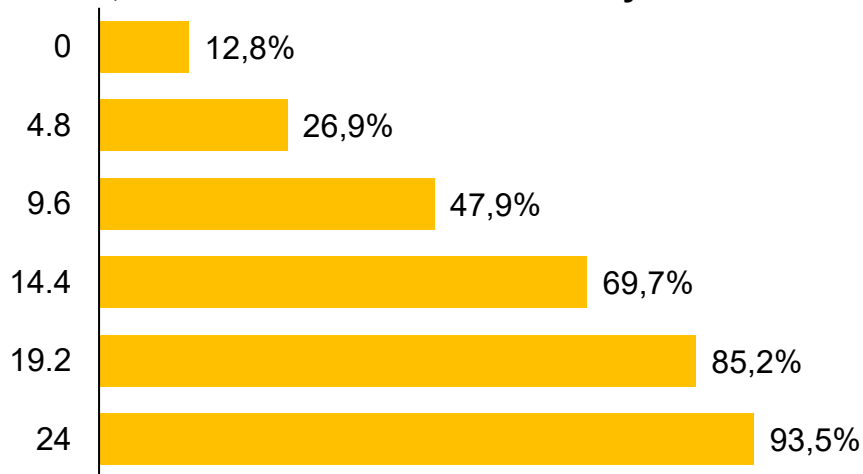

**Наскільки ти погоджуєшся або не погоджуєшся з наведеними
нижче твердженнями? % тих, хто скоріше чи повністю погодилися**

Вищий рівень взаємодії з вчитель_ками (індекс) позитивно впливає на задоволеність навчанням

Ймовірність обрати варіанти «Скоріше подобається» або «Дуже подобається», залежно від значення індексу

Залежна змінна:

Чи подобається тобі навчатися?

- 1 (Дуже не подобається)
- 2 (Скоріше не подобається)
- 3 (Не впевнений / не впевнена)
- 4 (Скоріше подобається)
- 5 (Дуже подобається)

Контрольні змінні: формат навчання, стат'я, тип населеного пункту, регіон, матеріальний добробут.

Портрет ідеально_ї вчитель_ки

спокійн_а, доброзичлив_а,
не кричить та не
свариться на уч_ениць

справедлив_а, не має
улюбленців, оцінює за
результатами роботи

добре обізнан_а у своєму предметі,
проявляє ентузіазм та
любов до предмета

емпатичн_а і розуміюч_а,
**знає, що важливо та
цікаво дітям поза
школою**, розуміє їхні
жарти, сленг, сприймає їхні
переживання та думки як
цінні і важливі

гнучк_а і відкрит_а до
співпраці: готов_а
**додатково
пояснити** те, що
незрозуміло,
дозволити **перескласти**
контрольну

**дослухається до
уч_ениць**, їхній пропозицій
та ідей щодо навчання,
вітає їхню ініціативу

31% дітей 5–7 класів бояться вчитель_ок

n=1146

При цьому 16% дітей 5–7 класів боїться адміністрацію (відсутня інформація щодо досвіду взаємодії дітей з адміністрацією)

Частка дітей у 4 класі, які бояться вчитель_ок, менше – 21%. Щодо адміністрації суттєвої відмінності немає, 17%.

Страх більш поширений серед:

- дітей з міст (34%) порівняно з дітьми з сіл (25%)
- серед дівчат (36%) порівняно з хлопцями (26%)

Висновки

Самопочуття учнів та учениць

- Загальний рівень задоволеності школою є відносно високим (67% уч_ениць 5–7 класів зазначили, що їм подобається вчитися).
- Проте комфортному навчанню перешкоджає низка бар'єрів, як-то:
 - соціальна ізоляція
 - труднощі з концентрацією уваги
 - високий рівень втоми (36% уч_ениць 5–7 класів часто відчуваються втомленими)
 - навчальна тривожність.

Оцінка навчального навантаження

- Учні́вство оцінює своє навчальне навантаження як значне. 33% уч_ениць 5–7 класів витрачають на домашні завдання більше за рекомендовану норму – понад 2 години. Ця проблема більше серед дітей, які навчаються онлайн.
- Кож_на трет_я учен_иця (34%) не може виконати завдання самостійно, найскладніше – з математики та англійської мови.
- **Чим активніше вчитель_ки застосовують методи НУШ, тим вища здатність уч_ениць виконувати домашнє завдання самостійно.**

Методи викладання і оцінювання

- Існує розрив між методами, які подобаються уч_еницям, і тими, що домінують у школі.
- Застосування інтерактивних методів та діяльнісного підходу не є універсальним.
- Чим вищий індекс застосування методів НУШ, тим більше уч_еницям подобається навчатися.
- 27% уч_ениць не пояснюють детально оцінки за групами навчальних результатів.
- Лише 27% уч_ениць отримують формувальне оцінювання у вигляді вербального зворотного зв'язку від учитель_ки.

Досвід взаємодії з вчитель_ками

- Досвід взаємодії з вчитель_ками у нашій вибірці радше позитивний (16 з 24).
- Кращу взаємодію з вчитель_ками мають діти в менших класах, у селах та невеликих містах, а також ті, хто навчаються онлайн.
- Майже третина уч_ениць 5–7 класів боїться своїх вчитель_ок.
- Позитивна взаємодія з вчитель_кою напряду впливає на задоволеність дитини навчанням.

Відмінності між респондент_ками у 4 класі та 5–7 класах

- **Вища задоволеність навчанням у 4 класі** – 75% проти 67% серед уч_ениць 5–7 класів (% тих, хто відповіли, що їм скоріше або дуже подобається навчатись).
- **Уч_ениці базової школи частіше відчують втому** – 36% дітей 5–7 класів та 24% дітей у 4 класі відповіли, що часто або завжди відчуваються втомленими в будні дні.
- **Краща взаємодія з вчитель_ками у початковій школі** – значення індексу взаємодії з вчитель_ками вище серед респондент_ок у 4 класі, ніж у 5–7 класах – 18 проти 15;
- **Частіше застосування творчих та інтерактивних методів у 4 класі** – середнє значення індексу застосування методів НУШ серед 4-класників склало 64, а серед респондент_ок з базової школи – 59.

Важливість результатів для організацій, які займаються підвищенням кваліфікації вчительства

Важливі напрямки для підвищення кваліфікації учителів та учительок:

Напрямок 1. Застосування методів та підходів НУШ:

- 17% дітей на уроках не було роботи в парах і групах, у 13% – прикладів практичного застосування отриманих знань, у 24% – навчальних ігор, у 17% – обговорення та обміну думками, у 23% – презентації проєктів, у 18% – творчих завдань.

Напрямок 2. Оцінювання навчальної діяльності:

- Три чверті уч_ениць та учениць не отримують від вчитель_ок зворотній зв'язок (усний чи письмовий).
- 27% уч_ениць не отримують коментарів і пояснень щодо оцінок за групами навчальних результатів та характеристика навчальної діяльності.

Напрямок 3. Педагогіка партнерства, соціо-емоційні навички.

- 24% дітей не відчувають, що довіряють вчительству і можуть прийти до них зі своїми проблемами.

Важливість результатів для організацій, які займаються моніторингом та дослідженнями

- Це дослідження пропонує нові інструменти для моніторингу впровадження реформи НУШ – індекси взаємодії з вчитель_ками та застосування методів НУШ.
- Попри обмеження запропонованих інструментів – зокрема те, що вони фіксують поширеність методів, а не якісь впровадження, – вони можуть стати складовою комплексного моніторингу впровадження реформи.
- Ми пропонуємо допрацьовувати та вдосконалювати ці інструменти, як частину комплексного моніторингу впровадження реформи. Для масштабування використання цих інструментів, ми пропонуємо включати їх у регулярні моніторингові дослідження.